

Zaterdag 12 maart 2022

TivoliVredenburg – Hertz – 20.30 uur

(Vriendelijk verzoek: wilt u uw telefoon het zwijgen opleggen?)

ROOMFUL OF TEETH

Festival Birds of Paradise

David Lang *1957

The Little Match Girl Passion (2008)

1. *Come, daughter*
2. *It was terribly cold*
4. *In an old apron*
5. *Penance and remorse*
6. *Lights were shining*
7. *Patience, patience!*
8. *Ah! perhaps*
9. *Have mercy, my God*
10. *She lighted another match*
11. *From the sixth hour*
12. *She again rubbed a match*
13. *When it is time for me to go*
14. *In the dawn of morning*
15. *We sit and cry*

Caroline Shaw *1982

Partita for 8 Voices (2012)

Allemande
Sarabande
Courante
Passacaglia

Als onderdeel van het Festival Birds of Paradise kreeg het Amerikaanse **Roomful of Teeth** de vrije hand om een eigen programma samen te stellen. Ze kozen voor twee klassiekers uit de 21^e eeuw, beide onderscheiden met een Pulitzerprijs. Caroline Shaw zingt zelf in het achtkoppige Roomful of Teeth, dat in 2009 werd opgericht door zanger/dirigent/componist Brad Wells. Ze noemen zichzelf een 'band', die ernaar streeft 'het expressieve potentieel van de menselijke stem te exploreren en opnieuw vorm te geven'.

Aan het Massachusetts Museum of Contemporary Art werkten de zangers samen met avontuurlijke componisten, topmusici en docenten die gespecialiseerd zijn in muziek van inheemse volkeren. Zo verdiepten zij zich onder andere in de boventoonzang van Tuva en de keelzang van de Inuit, technieken die Shaw verwerkte in haar *Partita*.

David Lang - The Little Match Girl Passion

Een passie wijden aan een sprookjesfiguur? De Amerikaanse componist David Lang draait er zijn hand niet voor om. Hij baseerde zijn koorwerk *The Little Match Girl Passion* op het gelijknamige sprookje van Hans Christian Andersen. Lang ziet een overeenkomst tussen het lijden van Christus en het lijden van het arme meisje dat doodvriest van de kou. Het stuk werd in 2008 onderscheiden met een Pulitzerprijs en is inmiddels uitgegroeid tot een moderne klassieker. Ook in ons land wordt het geregeld uitgevoerd, in 2015 klonk in TivoliVredenburg een geënceneerde versie door ensemble Silbersee.

David Lang schreef het libretto zelf en gebruikte hiervoor teksten uit *Het meisje met de zwavelstokjes*, de *Matthäus-Passion* en het evangelie van Mattheus. Hij beschouwt Andersens sprookje als een allegorie van armoede en geloof: 'Het meisje lijdt, wordt veracht door de omstanders, sterft en wordt verlost. Ondanks alles bewaart zij haar christelijke puurheid.'

Voor Lang ligt de kracht van het verhaal niet zozeer in de plot zelf, als wel in de subtiele tegenstellingen. 'Het bittere heden van het meisje wordt verzacht door zoete herinneringen; in haar armoede blijft ze toch steeds hoopvol. Er is een naïef soort evenwicht tussen lijden en hoop.'

De stap naar Bachs *Matthäus-Passion* was daarmee snel gezet. *The Little Match Girl Passion* heeft een vergelijkbare muzikale structuur. Zo wordt het eigenlijke verhaal doorsneden met reacties van omstanders; feitelijke beschrijvingen en uitingen van verdriet of ontzetting zoals we die kennen uit de koralen van Bach. 'Door het verhaal tegelijkertijd te vertellen en te commentariëren worden wij deelgenoot van de treurige gebeurtenissen op het toneel', zegt Lang.

In vijftien delen voert *The Little Match Girl Passion* ons door een scala aan emoties in de voor Lang zo kenmerkende, repetitieve stijl. Poëtische bespiegelingen en in proza gestelde schilderijen van de vrieskou of een opflakkerende lucifer wisselen elkaar af. En net als Bach contrasteert Lang harmonieuze, homofone passages met polyfoon door elkaar geweven zanglijnen; soms klinken echo's van gregoriaans gezang of madrigalen. Af en toe slaken de zangers verontruste kreten in dissonante harmonieën, maar als geheel is de sfeer uitgesproken devoot. Het rituele karakter wordt versterkt doordat de zangers ook eenvoudige slagwerkinstrumenten bespelen als belletjes en grote trom.

The Little Match Girl Passion eindigt met een sonore klaagzang van de mannen in lange notenwaarden tegen een obstinaat herhaald tweetoonsmotiefje van de vrouwen: 'Rest soft'.

Caroline Shaw - Partita for 8 Voices

Caroline Shaw is een muzikale duizendpoot, die zich naar eigen zeggen 'beweegt tussen rollen, genres en media, en probeert zich een wereld van geluid voor te stellen die nog nooit eerder is gehoord maar wel altijd heeft bestaan'.

Shaw begon op haar tweede viool te spelen, ging op haar tiende stukjes componeren en is een van de centrale leden van het vocaal ensemble Roomful of Teeth, waarvoor ze ook haar *Partita for 8 Voices* schreef. In 2013 won ze hiermee de Pulitzerprijs voor muziek, als jongste winnaar ooit; de cd-opname werd in 2014 bekroond met een Grammy.

Shaw componeerde haar vierdelige *Partita* tijdens drie achtereenvolgende zomerresidenties aan het Massachusetts Museum of Contemporary Art, thuisbasis van Roomful of Teeth. Zij droeg het stuk op aan haar medezangers.

In de partituur lezen we: '*Partita* is een eenvoudig stuk. Geboren uit een liefde voor vlakken en structuren, voor de menselijke stem, voor dansen en vermoeide spieren, voor muziek, en voor ons fundamentele verlangen om een lijn te trekken van het ene punt naar het andere.'

Dit laatste verwijst naar haar bewondering voor Sol Lewitt, de Amerikaanse grootmeester van minimal art, wiens *Wall Drawing 305* de inspiratie vormde voor haar stuk. Een tweede fascinatie betreft de barokdansen waarnaar de vier delen vernoemd zijn.

Hoewel ook de titel zelf verwijst naar de barok, refereert de muziek slechts sporadisch aan de compositiestijl uit die periode. Elk deel opent in het voor de bewuste dans kenmerkende ritme, maar al snel waaiert de muziek uit tot een intrigerend geheel van alle denkbare klanken en kleuren die de menselijke stem kan produceren. Door de zeer ruimhartig ingezette galm lijkt het geregeld alsof de stemmen van band komen, maar alles wordt wel degelijk a capella gezongen door de acht vocalisten, zij het door microfoons.

De *Allemande* opent met korte, ritmisch door elkaar gesproken citaten uit de geschreven aanwijzingen van LeWitt voor zijn *Wall Drawing 305*. Zo ontvouwt zich een hallucinant klankweefsel waarin stuwende square dance, rockmuziek à la Queen, folky melodielijnen en renaissance polyfonie elkaar in sneltreinvaart afwisselen. Opmerkelijk zijn de momenten waarop iemand aan een knop lijkt te draaien en de stemmen een microtoon hoger of lager doet klinken.

De *Sarabande* begint met gezucht en gesteun, gevolgd door lieflijke melodische lijnen die plots omslaan in gierend schelle samenklanken. Deze monden even onverwacht uit in een soort paardengebries en ronkende Tuvaanse boventoonzang.

In de *Courante* stoten de zangers in snelle afwisseling met kracht hun adem uit. Hun opzwevende 'oeh-ah-oh' is een fraai staaltje hoketus, waarmee Shaw deze oude compositietechniek in een moderne jas steekt. In zoetgevooisde harmonie klinkt hierop een citaat uit een Amerikaanse volkshymne, waarna het deel eindigt met een variatie op de hortende en stotende ademtochten van het begin.

De afsluitende *Passacaglia* bestaat uit een reeks variaties op een akkoordenschema, net als in het gelijknamige genre uit de barok. Het is een afwisselende aaneenschakeling van stijgende en dalende lijnen, diepe, hese keelzang zoals we die kennen van Inuit-vrouwen en ritmisch door elkaar gescandeerde citaten van LeWitt.

In een klein half uur biedt *Partita for 8 Voices* een eclectische staalkaart aan stemtechnieken. De première in 2013 werd beloond met jubelende kritieken, maar in 2019 ontstond een controverserend rond het stuk. Tanya Tagaq, een vermaarde Inukzangeres, beschuldigde Shaw van culturele toe-eigening. Na een lange, op sociale media uitgevochten strijd zegden Shaw en het ensemble een aantal veranderingen toe. Zoals het prominenter vermelden van hun inheemse docenten en coaches, het voorlezen van een bronvermeldingsverklaring bij optredens en het onderzoeken van andere manieren om het werk van inheemse musici te ondersteunen. Een mooie, wellicht onbedoelde illustratie van 'onze behoefte een lijn te trekken van het ene punt naar het andere.'

Thea Derks

* Dit concert is onderdeel van Festival Birds of Paradise, van 9 t/m 13 maart. Een combinatie van indiepop, elektronica, eigentijds klassiek en moderne dans. Tijdens Birds of Paradise Festival krijgen vijf gerenommeerde multidisciplinaire artiesten een residentie aangeboden voor één dag. Ze krijgen carte blanche om een exclusieve performance te maken en een uitgebreid context programma te cureren: zowel live als online.

Roomful of Teeth werd in 2009 opgericht door Brad Wells, op initiatief van het Massachusetts Museum of Contemporary Art (MASS MoCA) in North Adams, Massachusetts. Daar volgden de zangers hun studie en daar ontstond het idee om de menselijke stem te 'heruitvinden': welk potentieel hadden componisten in de loop van de eeuwen gemist, over het hoofd gezien. Die aanpak werd en wordt sterk gevoed door de samenwerking met artiesten van diverse pluimage, denkers, mensen die ergens voor staan, en natuurlijk componisten die zich het liefste buiten de gebaande paden begeven. Het gaat daarbij niet alleen om het muzikale resultaat, maar ook om 'betekenisvolle' en avontuurlijke muziek ten gehore te brengen. 'We ontdekten dat de grenzen van de menselijke stem zich onttrekken aan de conventies en de "wetten" die daar altijd voor golden. Regels kunnen worden omgebogen of domweg worden doorbroken. Misschien is dat wel de bedoeling als je de menselijke stem de ruimte geeft.' Elementen die daaraan worden toegevoegd: inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen, gebruikmaken van technologische middelen, storytelling en aandacht voor mens en planeet. Het leverde Roomful of Teeth in elk geval een Grammy op.